

Da Ernst Christiansen blev »opdaget«

Ved *Troels Fink*.

I den bog, der blev udgivet i anledning af »Flensborg Avis«s hundredårsjubilæum, har redaktør Jacob Kronika gjort »et forsøg på at tegne en portrætskitse af redaktør Ernst Christiansen«. Forsøget er blevet til et meget interessant og meget levende billede af redaktør Ernst Christiansen, således som redaktør Kronika har kendt ham i årene fra 1919, indtil han i 1941, fordrevet fra sin livsgerning af hadefulde modstandere, afgik ved døden.

Om Ernst Christiansens barndom og ungdom meddeles kun enkelte træk, men det oplyses, at Christiansen blev »opdaget« gennem en stil, som han havde skrevet, og som var blevet rettet i København, hvorfra redaktør Jens Jessen blev gjort opmærksom på drengens stilistiske evner i det danske sprog.

Denne stil samt endnu én findes endnu og ligger sammen med nogle breve fra den 14-15-årige Ernst Christiansen i cand. mag. H. V. Clausens arkiv. Stilene og disse breve meddeles i det følgende. Af brevene er to skrevet til H. V. Clausen og to til den sønderjyske udgiver af »Illustreret Børneblad for Nordslesvig«, Sprogforeningens sekretær, M. Andresen. Stileopgaverne blev udskrevet gennem dette blad, hvis egentlige redaktør var forfatteren Jens Skytte, men af praktiske grunde stod Mathias Andresen som udgiver for den nordslesvigske udgave. Det var ham, der modtog stilene og sendte dem videre til København, hvor de blev rettet. H. V. Clausen var hans københavnske kontaktperson. Han var den ledende i foreningen »4 S« (= Studentersamfundets sønderjyske Samfund), der imidlertid om praktiske opgaver samarbejdede med »To Løver«, der var Studenterforeningens tilsvarende organisation. Rigsarkivar A. D. Jørgensen havde indtil sin død i 1897 en art overledelse.

M. Andresen overtog sekretærhvervet i Sprogforeningen i 1889 på det tidspunkt, da det danske sprog blev så godt som uddrevet af de

danske skoler. Det var en nærliggende opgave for Sprogforeningen at opmuntre børnene til trods alt at lære det danske skriftsprog. Et af midlerne var besvarelsen af stileopgaver, der blev belønnet med en bog som gave, uanset hvordan stilen var. Han blev kritiseret i den anledning. A. D. Jørgensen mente, at det var forkert, fordi det var for dyrt, og fordi folk derved blev forvænt. Men netop på dette punkt tog H. V. Clausen ham i forsvar, idet han som en af Andresens fortjenester fremhævede hans evne til at sætte sig i forbindelse med børn og småfolk (brev til H. P. Hanssen 8. juni 1897. To ungdomsvenner, s. 217).

Desværre er børnebladet for de første år ikke opbevaret, men af Ernst Christiansens indledende brev den 19. marts 1892 kan man udlede, at stileopgaven om »Min fødeby« må være udskrevet tidligt på året 1892, og en ny opgave om »En rejse« må være stillet sidst i maj eller begyndelsen af juni samme år.

Ernst Christiansen var født 10. september 1877 og var altså ikke fyldt 15 år, da han skrev de her meddelte stile. De er interessante under adskillige synsvinkler, både som vidnesbyrd om de utrolig store vanskeligheder, som de, der søgte en dansk dannelse, måtte overvinde, og tillige som sproglige dokumenter ved de germanismer, der er smuttet med, og endelig som skildringer henholdsvis af Flensborg, Sønderborg og Dybbøl. Beretningen om skoleskovturen er mættet af atmosfære og står som en ikke ringe journalistisk præstation. Sammen med stilene giver brevene et indtryk af den stærke nationale følelse, der har rådet i Ernst Christiansens hjem, og brevene giver samtidig et indtryk af, hvor svært det dengang var for en ung mand med gode evner at nå et minimum af uddannelse, når de økonomiske forudsætninger ikke var tilstede. H. V. Clausen må have skrevet til redaktør Jessen om Ernst Christiansen; hvorledes denne henvendelse har været formet, og hvorledes den er blevet modtaget, kendes ikke, men i maj 1898 nævner redaktør Jessen i et brev til H. V. Clausen: »Den unge Christiansen, hvem De i sin tid interesserede Dem for« (H. V. Clausens arkiv RA). Kontakten til H. V. Clausen blev ikke varig.

Efter brevet til H. V. Clausen af 9. februar 1893 at dømme ser det ud, som om Ernst Christiansen valgte vejen over en typografuddannelse. Hans virke i sætteriet på »Flensborg Avis« blev kun kortvarigt. Efter redaktør Kronikas skildring, der bygger på Ernst

Desværre findes der næppe noget billede af Ernst Christiansen som barn eller helt ung. Billedet her viser Ernst Christiansen som ung journalist.

Christiansens senere optegnelser, ser det ud, som om Ernst Christiansen begyndte eller hurtigt kom over i redaktionskontoret, men den første tid her stod for ham i et dystert skær: »Jeg frøs sjæleligt«, skrev han, »ingen på bladet syntes at bryde sig om mig. Jeg gik rundt med en knugende ensomhedsfølelse. Denne tilstand kunne ikke blive ved. Og så en dag tog jeg mig sammen. Med bævende hjerte gik jeg til principalen, redaktør Jessen, og sagde til ham, at jeg gerne ville være lærling i sætteriet. »Men dreng dog«, sagde Jens Jessen, idet han så på mig med store øjne, »hvad er der i vejen?« Jeg svarede, at der var bedre i sætteriet end i redaktionen; at sætterne og bogtrykkerne mere havde det med hinanden som i en familie. »Fra nu af skal det blive anderledes for dig her i redaktionen«, sagde Jens Jessen, og det blev anderledes. (»Flensborg Avis« 1869-1. oktober-1969, s. 210).

Det er altså Ernst Christiansens vanskeligheder op til dette tidspunkt, der belyses i de her meddelte breve og stile.

Ernst Christiansens skriveform er nøje fulgt. Dog er der anvendt lille begyndelsesbogstav og å.

Til udgiveren.

Jeg lader Dem herved vide, at jeg har skrevet medfølgende arbejde »Min fødeby«, ganske alene og min adresse er:

Til
Ernst Christiansen
Adresse: Herrn
Christiansen
Postschaffner
Flensburg, Fridastrasse No 7.

De bedes at læse medfølgende novelle, som jeg også har skrevet, igjennem, og så at lade mig tilkomme svar, om De måske, da De jo er forlagsboghandler, kan bruge den, til at lade den trykke, og når dette ikke er tilfældet, at skikke mig den tilbage, og så frimodig at ville angive mig dens fejl og at sige mig Deres mening, om jeg måske kan »vorde en digter«, eftersom denne novelle er mit første arbejde på dette område.

Ærbødigst.

Ernst Christiansen.

Flensburg, d. 19. 3. 92.

N.B. Jeg er 14 år gammel. De bedes at undskylde ovenstående henvendelse til Dem, som vel forekommer Dem noget frimodig, med min ungdom og ...!

Min fødeby.

Danmark, dejlig vang og vænge, synger digteren, og der har han ret; Danmark er dejlig, ja, et herligt land med de bølgende kornagre, de grønne, blomsterrige enge, med de prægtige bøgeskove, i hvis skjul den lette hind og den stolte hjort have opslået deres bopæl, og med det dybe blå hav, »Danmarks vej til ros og magt.« Danmark, hvilket væld af følelser fremmaner dette ord i sønderjydens bryst; men ikke alle af dem ere glade og kunne de være det? I over 25 år befinder det uskyldige barn, som den har røvet fra moderens bryst, sig i den rovlystne ørns kløer; i over 25 år vajer i steden for Danebrog det forhadte tyske flag i min hjemstavn, og i lige såmange år har Sønderjylland været skilt fra Danmark, sønderjydens rigtige fædreland. Hvilken dyb, usigelig smerte griber ham, når han tænker på, at denne

skilsmisse måske varer . . . , jeg gider ikke udtale det skrækkelige ord. Men snart mander sønderjyden sig atter op; han beslutter, at kæmpe til sidste blodsdråbe for modersmålet og nationalitæts bevarelse. Med denne beslutning ser han modig fremtiden i møde; han er rede, lad der så komme, hvad der vil. — Smertelig må det også være, at see det gode, gamle, danske sprog altid videre og videre fortrængt mod nord og at see, hvordan fortyskningen griber om sig, og dette har jeg her i min fødeby, danskhedens sydligste forpost, lejlighed til at see snart hver dag; thi min fødeby er Flensborg. Vel er det danske sprog ikke uddøt i Flensborg, thi går man gennem gaderne, hører man det endnu af og til, men det vil snart blive det. Af skolerne er det helt udtrængt, ikke en time undervises der i dansk, så, at en dreng, når han vil lære det, selv må lære sig det, thi også i de danske hjem tales der, om ikke tysk, så dog almuedansk. Sådan er det også gået mig, jeg har ved læsning af bøger drevet det så vidt, at jeg kan læse og til nød skrive skriftdansk. Af denne grund bedes de også at undskylde, når de finder lovlig mange ortographiske fejl i dette arbejde. Antallet af de her bosiddende danske formår jeg ikke at angive, og af danske børn kan der i den skole, som jeg besøger, og som tæller 5-600 elever, vel være 10-20.

Navnet Flensborg afledes af nogle af det gamle navn af den nuværende Møllestrøm, der skal have hedt: Flenså; derefter er byen så bleven nævnt: Flensåborg, som så siden er blevet afkortet til Flensborg. Rigtigheden af denne påstand kan jeg ikke konstatere, men den har dog sandsynligheden for sig. Flensborg ligger i en smal dal ved den inderste del af den malerisk skønne Flensborgfjord, den har en tilstrækkelig dybde for skibsfærdsele. Den er $\frac{1}{2}$ mil bred og strækker sig som et bred sølvbånd hen imellem de grønne, til dels skovbevoksede højdedrage. Til alle sider, med undtagelse af den sydlige, der byen indesluttet af bakkekamme, så at de nyere dele af staden ligge højt over den egentlige by. Mod øst stiger tæt ved strandbredden det såkaldte »Ballastbjerg« op. Det er ikke synderlig højt, men stejlt og ungdommen har her en velkommen tumleplads. De fleste gange bliver der leget krig, og så må en afdeling altid storme bydraget. Ballastbjerget (sådan hedder det, fordi man ud af det graver sand og sten til ballast for ubefragtede skibe) strækker sig langt ind i Angel. Tæt ved byen deler det sig i to højdedrag, hvorimellem en kjøn, lille dal ligger. I denne dal kjøre jernbanerne og over den føre

på forskjellig steder broer. På nogle steder springer bjærgtet noget for som en bastion på en fæstningsvold, og gennem alt dette får de hele et udseende som et lille, romantisk bjærglandskab, hvorfor det af vittige fugle også bliver kaldt »Jørgensbyer Svejts«. (Jørgensbyer efter forstaden af samme navn.)

Da Flensborg nu har den fornødne størrelse, er det bleven en kreds for sig selv, en såkaldt »stad= eller bykreds«. Byen har efter den nyeste folketælling rigelig 37000 indbyggere, er altså den største by i hertugdømmet. Den er også den eneste by, hvori folkeantallet siden 1864 er steget betydelig; i alle de andre byer, det hedder, i »Slesvig«, er det, om end ikke i alle sunken, så dog bleven stående. Dette første kan man vel forklare af den livlige færdsel her i Flensborg, det sidste af udvandringen. Byen »regjeres« af overborgmesteren som højeste autoritet efter landråden. Denne post beklædes for tiden af den joviale, korpulente hr. gehejmeråd Toosby. Han har at forelægge budgetudkast med mere de to kamre. Af disse er magistraten, der består af rådsherren, det højeste, det lavere, hvortil medlemmerne blive valgt af folket, er det af tyskerne »Abgeordnetenhaus« benævnte kammer. Af disse forhandles der om byens ve og vel og forekommende bevillinger må stadfæstes af dem. Kamrene have gjort meget for byens forskjønnelse o. s. v., man have derved også påbyrdet den en temmelig betydelig gjæld, efter sigende to millioner mark, hvad der for en by af Flensborgs størrelse ingeniunde er en lille sum. — Fra Flensborg går mange godt vedligeholdte chausseer ud, til Äbenrå, Frøslev, Lyksborg, Kappel, Slesvig og Husum. Disse befærdes imidlertid nu i jærnbanneres tidsalder ikke så stærk som før. Da den slesvigske hovedbane går en halv mils vej vestlig forbi Flensborg, er der bleven anlagt en station »Nordslesvigske sporskifte«, hvorfra jærnbanen så går ind til byen. Staden anløbes dog af de fleste tog, såvel fra nord som syd. Den gamle banegård benyttes nu som godsexpedition. I stedet for denne er der ved siden af bleven bygget en ny af røde, gule og grønne sten, med mange små, sirlige tårne. Foran bygningen der ser helt statelig ud, løber den temmelig lange perron, der er brolagt med glatte sten, hviler på den ydre side på jærnsøjler og er tækket med mælkglas. Ved den anden side af banegården var der før en overgang til Jørgensby over skinnerne, men da der fra flere sider ankedes over, at man, da lokomotiverne den meste tid rangerede der og overgangen i denne tid altid måtte

holdes spærret, ofte måtte vente lang tid, før man kunde komme over, besluttede jærnbanebestyrelsen at anlægge en underjordisk tunnel for fodgængere og videre mod nord en vej for køretøjer. Planen er nu udført. På begge ender af tunnelen føre brede trapper ned. Væggene ere belagte med porcellanfliser — og hele tunnelen har et godt, solid udseende. Når man på den anden ende af tunnelen går gennem de af byen underholdte anplantninger, kommer man til den lidet anselige Kiel banegård. Herfra udgår en sekundær-bane til Kiel. Banegården er af bindingsværksmure og falder, sammenlignet med den monumentale statsbanegård, ganske bort. Desuden udgår fra Flensborg endnu en sekundær-bane til Læk-Nibøl og en tertiær- eller smalsporebane til flækken Kappeln ved Slien, undervejs anløbende Lyksborg, et badested. Denne sidste har betalt sig godt, da der på hele kørestrækningen er en ret livlig færdsel. Som allerede sagt, har Flensborg vel sin gode havn mest at takke for sin opblomstring. Denne bliver da også årlig besøgt af 2500 skibe, og man ser derfor snart hele året rundt store damp= og sejlskibe losse ved skibsbroen. De fleste dampskibe komme fra Sverig, Norge, Danmark, England og det øvrige Tyskland, de fleste sejlskibe fra Rusland, Finland, Danmark, Sverig og Norge. Flensborg har selv en temmelig stor handelsflåde: Den består af 57 større damp= og 10 større sejlskibe, der fare over hele jorden. Nogle dampskibe beskæftige sig med kystfart ved China, der skal være indbringende, men som også er meget farlig, fordi sørøverne, der drive dere uvæsen, og taifunen, hvirvelstormen, har alt bragt mange skibe undergangen. Foruden de ovennævnte skibe har Flensborg endnu nogle mindre, hvoraf skal nævnes Flensborg-Sønderborgsk Dampskibsselskabets mange små, men nydelige, passagerdampere. Disse underholde en regelmæssig forbindelse med Sønderborg og de forskellige fjordstationer.

Flensborg består af tre hovedsogne, St. Hans, St. Nikolaj og St. Marien. St. Hanssognet er den sydøstlige del af byen. Den dertil hørende kirke har kun et lavt tårn, men det indre er ikke at beklage. Alteret bæres af forgyldte marmorsøjler, og er smykket med mange, ligeledes af marmor udhuggede statuer af bibelske personer, allerøverst står St. Hans, fra catholicismens tider kirkens skytshelgen. St. Nikolaj sognet er den sydvestlige bydel. Dets kirke har et højt, slank og smuk tårn, der er synlig allerede fra det fjærne. Det er 88 m højt. På de fire jørner af dette ere endnu fire mindre tårne, så at hele

bygningskompleksen har et ret statelig udseende. Nikolaj kirken er utvivlsomt den smukkeste. Loftet bliver båren af tykke, runde søjler og lige overfor det herlige alter har man det prægtige orgel, der er bekendt for dens gode stemme. For ikke lang tid siden brændte tårnet på denne kirke, men det er nu igjen blevet opført som ovenfor beskrevet. Det største sogn er St. Marien, der omfatter byens nordlige del: Tårnet på Mariekirken er endnu ny, det er opført af forskellig farvede sten på et underlag af kæmpesten. Også denne kirke er smuk og rummelig, men hvad der stemmer os danske bitter ved at betragte den, er, at »flensborgske borgere« udenfor kirkedøren have rejst et monument for den afdøde kejser Vilhelm I, eroberen. Tæt ved Mariekirken finde vi Helligåndskirken. Det er den eneste, hvori der bliver prædikatet dansk, men så bliver der i denne heller ikke prædikatet på et andet sprog. Kirken har et lille tårn. Det indre er ikke storartet, men dog rummelig nok. Sideskibet bliver her også båret af tykke piller. Alteret er et sidestykke til det i St. Hanskirken. Ved loftet hænger fuldstændig optaklet, et fregattskib, der hedder »Tordenskjold« og fører dansk flag. Af andre kirker skal endnu nævnes den katolske, denne har intet tårn, den ny opbyggede apostoliske kapelle og den lille, uanselige jødiske synagoge. Flensborg har to store kirkegårde, den gamle og den nye. På den gamle kirkegård findes mange prægtige gravstene og monumenter. Jeg vil kun minde om de store danske krigergrave. Vemodig har jeg mange gange betragtet dem, de blive hvert år af danske flensborgere prydede med friske kranser. Ved indgangen til kirkegården findes endnu fodsoklen til den mægtige Istedløve, der blev rejst af danskerne, men som prøjserne 1864 lod føre til Berlin.

Hele Flensborg er vel $\frac{1}{2}$ mil lang. Hovedgaden begynder ved Nørreport, en levning af den gamle fæstningsmur, hvorpå den danske konges våben endnu ses. Den hedder på strækningen til Mariekirken, Nørregade. Ved Mariekirken ligger Nørretorv, der kun er af lille størrelse. I torvets midte er opført en fontaine, i hvis spidse havguden Neptun med sin trefork står udhugget. Fra Nørretorv til Rådhusgade, der er den bredeste og smukkeste gade i byen (her befinder sig posthuset, Banegårds- og Centralhotellet. Endvidere Kronprinsens Hotel, Rigs- og Privatbanken) som kommer fra statsbanegården og ender i hovedgaden, hedder gaden Store-Gade og derfra til Søndertorv, Holmen. På Søndertorv, der er betydelig større end Nørretorv,

holde bønderne med deres markedsvogne, så at torvet er fuld hele dagen. I torvets midte have tyskerne plantet en fredseg, der mærkelig nok ikke vil gro, men ganske forkrøbler. Fra torvet går mod sønden Røde-Gade, der fører til det også store Nytorv, hvorfra Slesvig- og Husum-chausseeerne gå ud. Mod øst går Angelbogaden fra Sønder-torv til Havretorv, hvor Lyksborg- og Kappel-chausseeerne begynde, og mod vest grener sig, også fra Sønder-torv, Frisergaden af. Ved denne ligger det store forlystelsesetablissement: Tivoli, der har sit egen theater. I bygningen ere mange store sale, og ved den ligger en stor, velplejet, parkagtig have. I samme gade ligger »Sanssoussi« og i Store-Gade »Colosseum«, ligeledes forlystelsesetablissements. Flensborg har 7 hoteller, der alle ere komfortabelt indrettet. Det smukkeste og fineste er det nye »Flensburger Hof«, der tæller 5 etager. Det nordlige hjørne af byen tæt ved havnen er »fabrikhjørnet«. Her finde hvi først skibsværftet. På dette store, berømte værk, blive ståldampskibe byggede og efter, hvad erfaringen lærer, ere de her byggede skibe meget gode og solide, hvorfor værftet også har fuld op af bestillinger. Førrige efterår udbrød der på værftet en stor ildebrand, der forårsagede megen skade, som nu dog til dels er udbedret igjen. Ved værftet ligger gasværket, en hesteskosømfabrik, en damp=valsemølle (6 etager) og actie-bryggeriet, der har en stor omsætning. Sydlig for Sønder-torv ligger export-bryggeriet, et storartet fabrik-anlæg med alle nutidens forbedringer. Af andre bygninger vil jeg endnu nævne det højt liggende landsretfængsel med den derved opførte landretsbygning, diakonissehospitalet med egen kirke, Franziska-Hospitalet, der er en katolsk stiftelse og sømandsstiftelsen. I Flensborg er et gymnasium, en landvirts-kabelig skole, en højere pigeskole og mange borgerskoler, hvoraf de fleste ere nye opbyggede. — Forlystelsessteder for borgerne ere: Marieskoven, en herlig, stor bøgeskov med deri beliggende beværtningssted, Klusries, $\frac{1}{2}$ mil nordligere, Kollund ved fjorden med beværtninger, Lyksborg, badested med mange hoteller, Kielseng, lysthave o. s. v. — Vest for byen, højt oppe på bakkekammen, står nu som på en mark tæt ved de mange tyske kaserner, en høj grå mur, af denne løser sig altid mere og mere af, og snart vil hele muren være forsvunden. Dybt bevæget betragter enhver i Flensborg denne mur, thi — det er ruinerne af Duborg slot.

Ende.

Flensborg, d. 6. Mai 1892.

Hr. redaktør!

Jeg agter at tilskrive Dem et par ord, for at udtale Dem min varmeste, dybtfølteste tak for de to smukke bøger, De har fundet for godt at tilkende mig som stilpræmie. Når jeg vil være oprigtig, må jeg indrømme, at jeg til denne stil ikke har anvendt al min flid, men jeg agter derfor at kaste mig med så meget mere energie over den næste stilopgave, som De agter at lade følge med et af de nærmestfølgende numre, som der står i det sidste nummer af: Illustreret Børneblad: Jeg venter alt med utålmodighed på stilopgaven, som jeg beder Dem at lade følge så snart som mulig med børnebladet. Jeg læste med forundring i nummeret fra 1. maj, som jeg hentede i dag fra postkontoret, at en stor del af stilindsenderen havde skrevet stilen med latinske bogstaver. Jeg har ikke i det fjærneste tænkt derpå, thi jeg anså stilopgaven ikke for en skjønkrivspræmiæskning og anvendte derfor de almindelige gotiske bogstaver, hvad jeg også tænker at gjøre ved næste stil, når De ikke ønsker det anderledes. Jeg tror dog, at jeg har skrevet stilen: Min fødeby, så nogenlunde læselig. — Hr. kandidat Clausen tillader jeg, som De har tilrådet mig, mig selv at takke i et brev. De skrev, at han måske kunde blive mig til nytte senere. Om det sker, står til Gud, men det er dog tvivlsomt. Mine fremtidsplaner skal jeg videre nede gjøre Dem bekjendt med. De skriver i brevet fra 2. maj, at jeg ikke må læse for mange romaner og at De kan se af min stakkels strandede novelle, at jeg har gjort det før, thi novellen var jo en elskovshistorie, som De rigtig bemærker. Jeg indrømmer, at Deres beskyldning er sand. De første romaner, jeg læste, vare Ingemanns historiske. Med stærk spænding læste jeg om Valdemar Sejr og hans heltegjerninger, om Nils Ebbesen og hans stolte dåd, om Svend Trøst, Karl af Rise o. s. v., med dyb beklagelse hørte jeg af de stumme bogstaver om prins Otto af Danmark sørgelige skjæbne. Disse romaner vare vel ikke nogle af de sletteste af deres slags, men vare dog ingen passende læsning for en tolvårs dreng. Min søvn forstyrredes af underlige drømme. I disse foresvævede mig ståklædte ridderskikkelser med harnisk, sværd og skjold, særdeles Karl af Rise, og stolte ridderfruer i fløjel og silke. Senere blev jeg mere afhærdet. Jeg lånte først bøger af hr. Monrad, der alt for nogle år siden er død. Først læste jeg bøger, som der hør og bør sig til læsning for børn, nemlig forskjellige årgange af »Nor-

disk illustreret Børneblad«, endvidere eventyr (jeg opbevarer endnu nogle af H. C. Andersens eventyr som hr. Monrad skjænkede mig) og mindre historier. Så gik det videre. Større historier bleve læste. Disse og nogle beskrivelser og afhandlinger åbnede mig øjnene for den store verden udenfor min hjemstavn. Da hr. Monrad døde, søgte jeg hr. Gustav Johannsen. Denne traf jeg aldrig selv, men kun hans skriver, der syntes mig noget umedgjærlig. Jeg fik kun en bog ad gangen og så den lange vej til sin bolig. Derefter fik jeg på Flensborg Avis' kontor anvisning på hr. redaktionssekretær Rossen. Ved ham skyede jeg ikke den lange vej ud til Aabenraa Chausse, da jeg fik gode bøger og nogle ad gangen. Men så tilsidst var han aldrig hjemme, når jeg kom. Mange gange gik jeg forgjæves og så lod jeg det tilsidst helt være. Nu havde jeg altså ikke noget at læse foruden »Flensborg Avis« men dette blad læste jeg i et nu igjennem. Hvad så? De kan vel tænke Dem, hvortil jeg nu greb. Af nogle kammerater lånte jeg nogle af dissens lange, nervepirrende romaner, hvoraf så mange ere i omløb i mellemklasserne, der med begjærighed læse dem. Når der på hver side ikke er tale om idetmindste et mord, er det ikke noget for den. Jeg blev også snart kjed af dem og læste, når jeg kunde opsnappe nogle, mere uskyldige bøger. Senere skrev jeg min novelle, som De jo kjender. Den er jo, hvad jeg nu indser, en højt-travende phrase uden marv og knåger, og jeg har alt dømt den til flammedøden, men har endnu ikke udført eksecutionen. Grunden til, at den faldt så jammerlig ud, er foruden ovennævnte endnu følgende. Jeg går jo i en fuldstændig tysk borgerskole og har jo overhovedet aldrig lært dansk i en skole. Vor lærer, overlæreren, opfordrer os idelig (det er jo en særkjende for tyskerne) til at affatte vore skrivarbejder så højttravende som mulig, bruge mange biord xt. Dette kan nu være helt godt; men må jo ikke drives i for høj målestok. Imidlertid er jeg nu den øverste i øverste klasse her, hvad der jo dog vidner om, at jeg har vundet lærerens tillid og tilfredshed, altså kan skrive meget *højttravende!!!!* Hvad der jo dog ikke udelukker, at jeg i andre fag ikke skulde due noget. Iøvrigt er vor lærer en dygtig i sit fag (ikke partisk) og forvalter nidkjær sit amt. Videre skriver De, at jeg må søge at få gode kundskaber. Dette er vel meget rigtig, men dertil hører jo ikke blot en redebon villie, men også penge, og med dette jordegods ere ikke alle mennesker rigelig benådet. Min fader er fra Julianenbjærg ved Tønder. Han har gjordt krigen 1864 med

som dansk soldat, men ved stormen på Dybbøl var han nok på Als. To gange blev han fangen taget. Den første gang deserterede han tilbage, den anden forblev han fangen og måtte som præjsisk soldat gjøre krigen 1870-71 med. Han var med ved belejringen af Metz. Disse anstrengelser have vel bevirket, at han nu alt, skjønt han kun er 50 år, allerede har stærkt grånet hår. Senere blev han såret ved et let skud, og lå på et fransk lasaret, hvor han blev meget godt passet, så meget mere, som han kun af tvang deltog i krigen. Efter denne blev min fader landbrevbærer i Vejebæk, men flyttede senere til Flensborg (for 10 år) hvor han blev Postschaffner og har nu i 17-18 år tjent ved posten, og har stedse fået bedste vidnesbyrd. Han er en stor patriot (dansk). Min moder er fra Ellund og kan endnu synge mange smukke viser (danske.) der hos mig vække minder fra vort lands fjærne fortid. Når hun synger, sidder alle stille og andægtig. Mest synes jeg dog foruden de danske nationalsange om visen: Rosen blusser alt i Danas have. Ser De, dette ere nu mine forældre. Min fader har sit gode, daglige brød, men til extravacanze bliver der ikke noget øvrig. Således har jeg inderlig ønsket at lære fremmede sprog, mest fransk og engelsk. Min fader bevilgede mig også to mark til en bog, men pengene slog ikke til for at få en ordentlig bog, så planen måtte blive opgiven. Det har været besluttet, at jeg skulde blive postassistent, hvad der jo ikke er en ringe stilling, men også her griber skjæbnens ubønhørlige hånd ind. Thi formodentlig bliver det snart eller er allerede sådan, at enhver, der hvil blive postassistent, skal besøge en realskole i Kiel. Så er det være med denne plan. For dette fald mener min fader og jeg med, kan jeg tro, at det er bedst, at jeg træder ind i en manufacturware=handling som lærling; derved kunde jeg måske arbejde mig op til bogholder. At blive skolelærer koster for meget og er derfor ikke gennemførlig. De kan deraf se, at jeg dog ikke har lagt for højtflyvende fremtidsplaner, men alligevel ramlede dog et korthus sammen, da jeg modtog Deres brev. »Først, når Du er i besiddelse af dem (nemlig gode kundskaber) tør Du gøre Dig fremtidsforhåbninger.« At få gode, rigtig gode kundskaber, er mig umuliggjort, altså . . . ja, De kan selv slutte videre. Men jeg kan dog ikke lade være, at friste Fortuna, thi jeg tænker at skrive en lille fortælling fra Nørrejyllands hede, som, når den er færdig til den tid, kan følge med næste stil. De vil vist trække på smilebåndet over min ihærdighed, og fortællingen vil i Deres øjne

idetmindste have et romantisk anstrøg. Men jeg trøster mig med sætningen: Der er ingen mester født, og forøvrigt kan jeg med god samvittighed forsikre Dem, at jeg slet ingen forhåbninger sætter til fremtiden. Skjæbnen er jo lunefuld, og derfor er det bedst, ikke at stole på den. Nå, mit brev, der kun skulde være kort, har nu fået en forskrækkelig længde, og jeg vil nu slutte, men jeg føler mig lettet; thi jeg har udøst mit hjærte for Dem. De bedes ikke at tage mig denne frimodighed ilde op. At De ikke gjør det, ser jeg derved, at De snart skriver mig til. Med dette ønske

forbliver jeg

Deres

Ernst Christiansen

N.B. Min adresse ved De jo.

Flensborg, d. 8. maj 1892.

Hr. kandidat!

Jeg har den 4. maj modtaget et brev fra hr. Andresen i Åbenrå. I dette bemærkede han under andet, at det vist vilde glæde Dem at modtage et brev fra mig. Jeg efterkommer nu denne opfordring og vil så først og fremmest bringe Dem min tak for kongefamiliebilledet, som jeg af hr. Andresen modtog som gave fra Dem. Jeg kan deraf se, at mine svage forsøg på at levere noget godt, ikke ere gæede upåagtede hen, omendskjøndt jeg dog må indrømme, at jeg til stilen ikke anvendte al min flid. Novellen må jo betragtes som et dødfødt foster. Jeg indser nu også, at den er meget for svulstig, og så er den jo, hvad hr. Andresen rigtig gjør mig opmærksom på, en elskovshistorie, hvad den jo ikke burde have været. Jeg har intet håb mere, nogensinde at vorde en digter og i denne mening bestyrker mig en sætning i hr. Andresens brev. Denne hedder: Før Du har erhvervet Dig gode kundskaber, tør Du ikke gjøre Dig fremtidsforhåbninger. Thi til erhvervelsen af gode kundskaber høre penge, og af dem har vi just ikke rigelig, så at ikke engang min hang til at lære fransk og engelsk kan tilfredsstilles, thi en bog, hvoraf man selv kan lære sig det, er for dyr. Ovennævnte sætning undertrykte med iskold hånd nu hver lille spire, der endnu måtte være tilbage af min barndoms gyldne fremtidsdrømme, og som tilhviskede mig ordet: Håb; men jeg kan dog ikke lade være at friste lykken, idet jeg for at tilfredsstille en uimodståelig trang i mit indre agter at skrive en lille

fortælling fra Nørrejylland's hede. Denne vil naturligvis også falde igennem, men har så dog gjort det gode, en tid lang at sysselsætte min fantasie med noget nyttigt. Jeg skal næste vinter konfirmeres, og så er det jo ikke for tidlig at tænke på, hvilken erhvervsgren jeg vil benytte. Alt i nogle år var det fast besluttet, at jeg skulde blive post-assistent. Men denne beslutning vil vist blive rokket. Thi når det endnu i dette år bliver sådan, at enhver, der vil vorde postassistent, skal besøge en realskole i Kiel, så kan jeg ikke blive det, da det koster for meget. For at blive skolelærer er endnu mere kostepunktet i vejen og dette er altså også udførlig. Så bliver der nok intet andet øvrigt end at træde ind i en manufacturvare-handling som lærling. Måske jeg derved kunde vorde bogholder. — Min fader er nu postkonduktør og en god dansk patriot. Han gjorde som dansk soldat krigen 1864 med, men blev fangen på Als og måtte som prøjsisk soldat gjøre krigen 1870-71 med, hvori han deltog ved belejringen af Metz. Senere blev han lettere såret og indlagt i et prøjsisk lasaret, hvor han, da han som dansker blev godt passet, efter ikke så lang tid kom sig. Efter krigen blev han ansat som landbrevbærer i Vejebak, men kom på ansøgning til Flensborg som Postschaffner og blev senere postkonduktør. Jeg har således kun gået i helt tyske skoler og ikke lært et ord højtdansk. — Min moder er ligeledes god dansk og synger ofte smukke, danske viser, men de, hun mest har lyst til at synges, vover hun ikke at lade høre, thi de danske nationalsange ere jo forbudte her og man er jo ikke sikker for forrædere. Jeg vil nu slutte med bønnen, engang at skrive et par linier til mig. Idet jeg håber, at De opfylder denne bøn, forbliver jeg

Deres

Ernst Christiansen

N.B. Min adresse er:

Ernst Christiansen

Adr. J. E. Christiansen, postkonduktør
Flensborg
Fridagade 7.

Flensborg, d. 21. juni 1892.

Hr. redaktør!

Jeg sender dem hermed min anden stil, der beskriver »En rejse« til Sønderborg, hvilket æmne jeg har valgt, fordi jeg der har righoldig

stof. Jeg tænker nok, at De kan læse skriften. Jeg har denne gang brugt latinske bogstaver. De vil vel finde adskillige fejl i stilen. De, der til nu ere mig bekendte, vil jeg her nævne. Jeg har ment, ved beskrivelsen af en samlet skoles udflugt ikke at kunne undgå at bruge ordet: *marchere* eller: *marche*, hvori det af Dem forbudte »ch« forekommer, men da det ere fremmedord, håber jeg, at de tilgiver denne fejl. Endvidere har jeg ved det sønderborgske fæstningsanlæg skrevet, som om danskerne havde opført dem, og det i god tro til min lærers pålidelighed. Men nu, da jeg har alt færdigt, hører jeg af min fader, at *prøjserne* først have opført dem og nu står denne store fejl ikke mere til at rette, så skulde jeg skrive hele det store arbejde om, og det forlanger de vist ikke af mig. Så har jeg, som min fader nu først siger mig, fejlet i, at jeg ved pontonbroen over Allsund skriver, som om kun *lettere* køretøjer kunde benytte den og sådan har jeg også opfattet det efter broreglementet, men sandheden er jo, at kun lettere køretøjer må køre i *trav* derover, medens sværere k. vel må benytte broen men skulle køre langsomt. Disse store fejl og vel endnu mange mindre (såsom der endnu skulde findes tyske bogstaver i stilen, thi jeg er jo så lidet vant til at bruge ø, v o. s. v. istedenfor ö og w.) bedes De tilgive mig og højmodig lade nåde gå for ret, thi jeg har ingen af dem gjort med vidende og villje. Fortællingen, som jeg lovede Dem at sende med stilen, har jeg endnu langfra færdig. Jeg har begyndt at lære engelsk hos hr. Petersen på aviskontoret, endvidere har hr. cand. mag. Clausen jo forskaffet mig bøger hos hr. Gustav Johannsens datter, så at De vel kan tænke Dem, at der ikke bliver megen tid tilovers. — For et par uger siden døde min 9 årige broder Karl i difteritis og 3 af mine andre sødskende har haft det men ere nu igen så godt som sunde. De kan tænke Dem, at hvi ingen glædelig pinse har haft. — Jeg takker Dem så endnu en gang for al Deres velvilje, ligeledes hr. Clausen, og håber, at De vil bevare den for mig. Så vil jeg da slutte, idet jeg håber, at De snart lader høre fra Dem, og i dette håb forbliver jeg Deres

taknemlige

Ernst Christiansen

Min adresse er dem
jo bekendt.

Fjorden ved St. Jørgen. Tegning af G. Møller fra 1854. Billedet giver et indtryk af den ydre idyl, Jørgensbydrengene må have haft at færdes i endnu i Ernst Christiansens drengetid.

En rejse!

Det er en torsdag aften i juli 1891. Op ad Jørgensbys hovedgade drager hujende og råbende en drengeskare, og tager vejen til skolen; men det er jo aften og skolen er lukket, altså derind kan den ikke komme. Nu standser den også foran lærerens bolig og alle blikke rådvilde på hverandre. Men snart råber en: »E. og H. skulle gå ind, de ere de første i klassen og kunne bedst tale vor Sag!« Under den nu opstående ordstrid lad os se at udgranske hensigten med deres færd. Der står en lyslokket dreng, han vil nok sige os den: Juli måned er tiden for skolens sommerudflugt og tidspunktet for denne var i et lærermøde ansat til den næste dag, fredagen, men der blev slået en slem streg over regningen. Det regnede dag for dag uden ophold, og endelig måtte turen opsættes til den næste torsdag. Stor sorg i børnenes rækker, vente en hel uge! og man havde glædet sig sådan til den næste dag. Mangen dreng ønskede vel regnen til h. Men derved var intet at gøre, det var nu en gang så. Da, i sidste øjeblik, førstnævnte torsdag aften, bryder solen sejerrig igennem og i næste minut ere alle skyer sporløs forsvundne. Hvem jubler højere end vore drenge. En styrter hen til en kammerat, disse til en anden o. s. v. o. s. v. indtil hele øverste klasse er samlet. Så går det

i stormskridt op til læreren, hvor som allerede sagt E. og H. blive valgte til ordførere. Disse ville i førstningen ikke overtage dette hverv, men tilsidst bevæges de dertil af kammeraterne, og snart forsvinde de bag træerne i lærerens have, efterfulgt af de tilbageblevnes spændte blikke. Tiden, hvori afsendingerne blive i lærerens bolig, forekommer de andre (utålelig) lang. Endelig åbnes døren og ud styrte de to. »Bevilget, bevilget!« råbe de, »vi må i morgen foretage turen!« Et glædesskrik befrier kammeraternes hjerter fra den tyngende spænding. Glad drage alle hjem, glad i forventning om den kommende dags glæder, men E. og H. blive lang tid ærede som dagens helte. —

I.

Fredagen bryder frem med solskin og klar himmel. De første solstråler vække drengene, der allerede om morgenen skulle antræde turen, medens pigerne må have tålmodighed til middagen, af deres lette slumper og i hast fare de i de beredtliggende klæder. Kort efter ser man små grupper af drenge i deres stadsklæder vandre op til skolen, provianten for hele dagen i brøddåsen på ryggen. Nu ere alle komme og læreren lader dem antræde i marcheorden (er ch her en fejl?) »Venstre om, marche!« Hele kolonnen sætter sig i bevægelse og i raskt tempo går det til dampskibspavillonen. Her ligger damperen »Fylla« beredt til at optage os. Snart er vi om bord og trossene blive kastede af.

»Tilbage — fremad!« en sitrende bevægelse går gennem skibet: Maskinen begynder at arbejde. Først langsom, så raskere gennemskærer kølen bølgerne, der med en sagte, melodisk plasken slå mod skibets bug. Havnen med sin skibevrimmel, fra det store fragtdampskib til den lille dampbåd, fra det gigantiske fuldskib med de slanke master, de mange ræer og tove til den lille jagt, hvis stævn mekanisk pløjer bølgerne, glider forbi øjnene og snart befinde vi os i den smukke Flensborgfjord. Vi lade blikket dvæle ved de romantiske bredder. Engenes saftige grøn veksler af med bøgeskovens hjemlige (heimlich-hyggeilig) halvmørke. En gang imellem titter en lille, nydelig villa gennem træernes mørkegrønne løvkroner. Se, en landsby, hvor idylliske, og hvor smukt stikke de små, hvide huse af mod den grønne baggrund. »Der lad os opslå vore pavluner, mig en, dig en og læreren en,« råber en dreng spøgende. — Videre går det, pano-

ramaet veksler igen. Der ser vi de røde tage af lange teglværkslader, og høje skorstene hæve sig mod himlens blå. Lad os nu en gang betragte fjorden selv. Der sejler den lille nydelig dampbåd, der besørger færdslen mellem Flensborg og Sønderhav, forbi, hvilken fart den skyder, skummet sprøjter i vejret foran bugen. Men se der, alle vende sig mod den anden side, et familieliv midt på vandet. For den sagte brise kryber en hollandsk ruff indad mod Flensborg. Manden læner sig med piben i munden mod roret, liger overfor ham, foran kahytzdøren, sidder husmoderen med den mindste, der lige får sig en lille tår, på skødet; hun er i færd med at give en rødkindet dreng, der, blot beklædt med skjorte og buxer, morer sig med at trække den langhårede skibshund, der gjør de underligste kaprioler for at undslippe, i halen (ordstillingen), en lussing. Nu slipper drenge af sig selv sit tag, han har set »Fylla« og os og stirrer nu med vidtåben mund derpå. Men det går videre og snart er ruffen vidt bag os. »Lyksborg«; »Fylla« udveksler passagerer og gods efter at have lagt til ved bolværket. Skibsdrengen kaster trosset los og kaptejnen vil lige kommandere: »Fremad, fuld kraft!« da der kommer en tyk, trivelig dame ilende ud på landgangsbroen. Da hun ser, at »Fylla« er ved at gå af, begynder hun ynkelig at jamre og råbe efter kaptejnen. Denne får da medlidenhed med hende og lader agterenden af »Fylla« igen lægge til, og fru en må så stige over rækværket, hvad der ved hendes legemsdimensioner ingenlunde er en let sag. Efter at hun lykkelig er kommet over og har fået sig vel placeret, kommer en tjenestepige løbende med damens bagage. Men da damperen allerede igen har lagt fra, siger man til hende, at hun skal kaste bagagen over på dækket. En genstand suser gennem luften og — falder lige ved siden af skibet i vandet. En matros søger med en bådshage at hale den op, men han får kun en (tom) kurv fat ved siden og ud af den vælter en hær af — pølser. Damen er utrøstelig, men derved er intet at gøre, omendskønt hun på hele turen jamrer: »Mine pølser, ak mine pølser!« så at en dreng faldt på, at kalde hende: »Pølsedamen.« Igen skummede »Fylla« gennem fjorden, altid videre og videre og videre, nu bøjer den om Holdnæs pynten. O! En temmelig dybt indskærende bugt åbner sig for vort blik, og i denne ligger den flensborgske damper »Vega« for anker. Intet levende væsen er at se på den; mandskabet tager sig vel en god søvn nede i lukafet ovenpå de sidste dages slid i slud og regn. Dog videre, altid videre bringer menneskets

*Gammelt hus
i Jørgensgade
i Jørgensby.*

tjener, dampen, os. Der er nok en bugt, og på dens ene side ligger en tysk orlogsmand, et avisodampskib. Hælvtten af mandskabet manøvrerer på agterdækket og den anden hælvtte i takelagen. Se, derinde hiver en kutter ankeret op, sætter alle sejl til og styrer ud-efter. Nu kommer flaget op: Danebrog er det, som kort tid derefter vajer stolteligen fra topmasten. Nu fylder vinden sejlene, stolt og majestætisk sætter kutteren sig i bevægelse og stryger så for fulde sejl i skrå linje over mod fjordens anden side. Et smukt syn, men et endnu smukkere venter os. Ind ad fjorden støvner for bugnende sejl et fuldrigget barkskib. Det har sat alle sejl og hjælpesejl til, og med denne masse af svulmende sejl, der danner en smuk modsætning til barkens mørkere skrog, ser det ud som en svømmende måge. Gives

der smukkere syn end det? Fra besanmastens top vajer det norske flag i vinden og skuer ud over sø og land. En dreng har bragt en kikkert med og denne går nu fra hånd til hånd, indtil turen kommer til mig. Jeg sætter kikkerten for øjet og retter den mod barken: Dækket er så rent skuret, og alt ser så pænt og ordentlig ud som i en bondes storstue. På skansen sidder et par matroser i lun passiar og nogle arbejder i takelagen, hvor de se ud som oldenborrer på en gren. Nu kommer kokken med hvidt forklæde ud af kambysen (køkkenet) og balancerer over dækket med noget i hånden hen til kaptejns kahyt og forsvinder der. — Snart forsvinder også dette billede og giver plads for et andet. Til venstre ser vi det velsignede Broagerland med dets kirke, der gennem sine to hvide tvillingstårne er synlig viden om. Lige foran os have vi den blå Østersø med sine mange minder om vakker helledåd, og til højre møder blikket Angels bakker og dale, kornagre og enge, landsbyer og kirker, og bagved, ja, det har jeg jo alt beskrevet. Dog det går altid videre. Nu drejer »Fylla« om pynten der og — et overrasket udbrud undflyr drengenes læber — Sønderborg ligger foran os. Som en kostelig juvel ved Alssunds smaragdtæppe pryder det Østersøens kyster, ikke lige ved sin skønhed om end det ligger smukt, også ikke ved sin storslåethed, thi det er kun en lille by med 5000 indbyggere, men ved sine mange minder fra fortidens kampe og heltegjerninger, endvidere ved sin; jeg ved ikke, hvad jeg skal kalde det, hyggelighed, fristes jeg til at sige, hvilket en storstad må savne. »Fylla« damper videre, altid nærmere ind mod byen. »Halv kraft — tilbage!« Skibet lægger til ved skibsbroen og fortojes. —

II.

Vi betræde så for første gang Als' forjættede land og marchere, efter snart at have samlet os til en sluttet kolonne, op igennem en med hoteller spækket gade, forbi eksercerpladsen, hvor en underofficer lige gør sig møje med, at rette en stakkels soldats krumme ben med knubs og stød, og op til Strandhotellet, der kroner toppen af en høj, så at man fra dette har en dejlig udsigt over Alssund med både og jagter, over Als' smukke landskaber, omrammede af friskgrønne bøgeskove, og over Sundeved slette med kirker, bøndergårde o. s. v. I Strandhotellets have skjule vi os i en løvhytte og kvæge os med en drik mælk eller øl og en del af det gode, som mad-

posen indeholder. Unter munter passiar er snart den tid forløben, som dinéret må indtage, og vi bryde så op efter først at have kastet endnu et blik udover land og sø. Så går det ned til Sønderborg ad en anden vej, gennem en smuk, udstrakt plantage, der kan opvise mange herlige eksemplarer af unge skovtræer, men desværre havde oldenborrerne allerede hærget forfærdelig i det unge, friske løv, så at knapt et blad var helt. Nu hører skoven (?) op og en fri slette ligger for os. Læreven fortæller de lyttende disciple, at danskerne her have udryddet skoven, for at deres kanoner, når fjenden var der, frit kunde bestryge terrænet foran Sønderborg volde (og for, at fjenden ingen dækning kunde få) Sønderborgs volde, ak ja, voldene ere der endnu, men hvor er de tapre forsvarere, har døden revet dem alle bort? Nej, og atter nej, thi bag de røde og hvide grænsepæle slår mangt et hjerte varmt for vort fædreland, og så landets egne sønner ikke at forglemme: Enhver trofast dansk sønderborger, ja enhver sønderjyde, der endnu kjender og skatter det mål, som hans moder talte og sang, vil vel med glæde væde disse volde med sit blod, når det kunde hjælpe med til at befri det elskede land fra det fremmede åg, når hans dåd blev et sandkorn med i den lavine, der knuser undertrykkerne i sit fald, eller også kun, for at der kan siges om ham: Han kæmpede og stred til det sidste og udgød sit hjærteblod for sin families, sin arnes, sin fædrenebys og sit fædrelands lykke og frihed ((hvad første der ikke gives for ham uden det sidste) fred være med hans aske! Er det ikke et smukt vidnesbyrd, værd at stride og dø for. Derfor må enhver dansk vemodig betragte disse volde, rester og levninger fra en forsvunden tid, om end denne ikke ligger så fjærn. — Volden er overvoxet med græs og skråner på udsiden, hvor graven løber langs med den, lidt af. Hist og her løbe bastioner ud, der endnu ere vel bevarede, og det efter datidens mening temmelig fuldkomne fæstningsværk kronet af forter eller skanser, hvoraf vi besøgte et, som nu hedder Fort Hervarth efter den tyske general Hervarth v. Bittenfeld. Dette er af udstrækning meget lille og uregelmæssig, men stærk. Voldene ere høje og gravene dybe. For enderne af disse have de danske soldaters blokhus ligget, hvorfra man m. geværene kunde bestryge gravene efter længden. Gennem skansen gå mange gange eller grave, og ved ydervolden er der nogle steder opkastet jordhøje, der efter nogles mening have tjent som sidedækning for kanonerne. Om dette er sandt, kan jeg ikke med bestemthed sige,

men sandsynligheden har det for sig. Da den stikkende solhede allerede her faldt mig til last, gik jeg ind i et lille bondehus, der lå neden for skansen, men vandet, jeg her fik, havde en så fordærvet bismag, at det for en i denne henseende forvænnet købstadsdreng snart ikke var til at nyde, men de brændende solstråler gjorde ordet. Nød bryder alle love, sandt. Vi vendte så tilbage til byen og tog gennem en allé med høje, smukke træer, vejen til kirken. Denne har et nyt tårn der er opført af røde mursten i samme stil som Nicolaikirken i Flensborg: et stort og fire mindre hjørnetårne. Af kirkens indre så vi kun det lidet, der er synligt gennem vinduerne, og derefter at dømme må det være meget smukt. Efter på kirkegården at have læst et par indskrifter og så at have passeret byens med hensyn til butikker o. s. v. smukkeste gade, i hvilken også det lille nydelige rådhus, der har et mindre tårn, ligger, befandt vi os igen på skibsbroen for at antræde den lange marche til Gråsten, som vi imødeså med hemmelig gru. I forvejen vil vi endnu rette vort blik på det gamle slot. Dette ser med sine små dybtliggende vinduer, grå, revnede mure o. s. v. faldefærdig ud og benyttes derfor også nu kun som prøjsisk kaserne. Dette gamle slot har i århundreder trodset tidens nagende tand, oplevet og set meget og nu — går det ynkelig sin ruin i møde. Af dets tårne ser man endnu et, men dette vil også snart være forsvunden fra jordens overflade. I et tårn, der nu ikke findes mere, men er nedbrækket, sad Christian II jo så lang tid fangen. Før vi forlod Sønderborg, fik vi endnu lejlighed til at se, hvordan det går til, når et skib skal gennem pontonbroen, men da jeg forudsætter det som almindelig bekendt, vil jeg ikke gå nærmere ind derpå. Efter at vi havde betalt vore bropenge, slap vi så over broen, der er temmelig lang og hvorover selv køretøjer (lettere) (efter broreglementet) må køre. Broen hviler på pontoner, af hvilke den ene ligger tæt ved siden af en anden. Efter kort tids betrædte vi så Sundeveds ved blodige slag indviede jordbund.

III.

Det var med blandede følelser, at jeg satte foden på fastlandet. Især to beherskede mig, det var *mindet* og *håbet*. Jeg tænkte på, hvilken forbitret kamp mellem den heltedodig tappre moder og den rovgriske ørn der (på Sundeveds jordbund) havde fundet sted og — ørnen holder endnu det røvede barn i sine kløer — var den

smertelige tanke, der straks måtte følge efter. Men: ligesom et barn aldrig kan vorde en ørneunge, således kan også et kjærnedansk folk aldrig vorde tysk, og ligesom i de fleste tilfælde ørnen igjen må afgive sin rov, således må . . . og det ved svig og list bortrøvede barn skal så igen juble i moderens arme og alle (?) må være idel fryd og glæde, det *håber*, det *tror* og det *stoler* jeg og alle danske nordslavigere på, og vi ville så ikke forsage, men trøstigt sætte kampen for nationalitættens og modersmålets bevarelse fort, thi *håbet* tilhører os, og håbet er en kostelig edelsten der forfrisker øjet ved sin glans, og giver det modløse hjerte kraft til at modstå (i dette tilfælde) fristelsen, at vorde »einverleibt«, vorde en del af det store tyske »Vaterland«, der behersker jorden. — Vi marcherede altså hen ad landevejen, der fører fra Sønderborg til Gråsten. Dybbøl skanser fik vi denne gang ikke at se, men jeg havde set dem en gang før, og af de skanser, som jeg så, var kun en dyb grav tilbage. Jeg vil også ikke siget noget videre om den tyske mindestøtte, der i arkitektoniske henseende kan være god nok, men som når man ser på den støtten underlagte betydning, skamskænder Dybbøl banker. I en have så vi en dansk krigergrav, den gang (sommeren 1891) var den endnu prydet med røde og hvide bånd, mon den er det endnu? Alt dette havde taget lang tid, klokken var alt $\frac{1}{2}$ 2, og vi skyndte os, at bryde op. Ved Dybbølsværtshuset (der kan opvise mange rariteter fra de to sidste krige, som geværer, bajonetter, sabler, kanonkugler og bombestykker) gjorde vi endnu en gang holdt, for at tilfredsstille de knurrende maver. Her udskilte sig en lille hob af klassen største drenge fra den samlede skare og marcherede forud. (Jeg var en deraf) Vi havde besluttet, at marchere lige ud til Gråsten og ikke holde rast på vejen, hvad hovedtroppen gjorde 4-5 gange. »Venstre, højre, venstre, højre,« gik det hen ad den støvede chaussee. Solens flammende strålekrands blev os til en utålelig plage, kun et øjeblik gav en lille skov ly, så igen de stikkende solstråler. Men desuagtet gik det videre, alt hvad remmer og tøj kunde holde. Sveden perlede ned i store dråber, og støvet hvirvlede op, men, hver bevæbnet med en tyk knortekæp, gik det rask fremad. Endelig blev tørsten dog utålelig, men ingen kilde var at finde. Vi måtte så videre, til vi kom til et lille hus, hvor jeg på dansk bad konen, der sad ved væven, om en drik vand. Hun gav os nogle drikkekar og anbefalede os, at drikke langsomt, hvad vi da også gjorde. Efter at have takket den

godmodige kone, tog vi så igen vandrestaven i hånd. Efter kort tids forløb så vi Vemmingbunds blå vover skimte igennem træerne, og snart lå den i solstrålerne glimrende vandflade udstrakt for os. Ovre på den anden bred hævede en bølgeformet høj, der var bevoxet med saftiggrønt græs, sig skarpt af fra sine omgivelser, der var Gammelmark, og på denne høj havde den tyske erobringsprins Frederik Karl holdt for at betragte sine ildsprudende kanoners virkning på de sønderskudte skanser. Da Gråsten imidlertid endnu kun vinkede i det fjærne, satte vi benene »sporerne i siden« og passerede også snart Adsbøl, hilste med glæde chausseestenen, der udsagte, at her »hører Sønderborg amt op og Åbenrå amt begynder« og — efter en kort marche skimtede gennem træers tætte løvkroner Gråsten Slots hvide mure.

IV.

Efter at have marcheret to timer ud i et, var vi nu i Gråsten, og nu gik det gennem flækken, venstre om, og ned til stranden, hvor vi traf pigerne og de mindre drenge fra vor skole, der vare sejlede med dampskibet til Sandager, og så gået til Gråsten. Jeg besteg med nogle kammerater kurhusets udsigtstårn hvor man har en smuk udsigt, over by, land og sø, den sidste med en vrimmel af små både, der for en livlig vind krydsede omkring i noret. Derefter tog jeg et bad der, da vandet havde 17+° reamour, virkede meget forfriskende efter marchens strapazer. Så vendte jeg tilbage til hotellet »Stadt Hamburg« hvor jeg af min egen proviant holdt et solid måltid. I mellemtiden var vor hovedarmee også ankommet og en lærer anmodede os om, at følge med til slottet, hvor vi af opsynsmanden fik tilladelse til at se slotskapellet. Dette er tillige hele Gråstens kirke og derfor også rummeligere end ellers et kapel er. Det har et galleri, hvis væg er prydet med legemsstore billeder af scener af Kristi liv og levnet. Kirkestolene og prædikestolene ere smukt udskårne af træ og alteret, der kun står utydelig for mit øje, er smukt udført i marmor (?) — Vi gik så ned til kurhusets have, hvor et koncert havde begyndt. Jeg satte mig ved fiskedammen, der er så fuld af karper og karudser, at de, når man kaster et stykke brød ud, straks komme svømmende så tæt som en bisværn, for at snappe det, hvad der er meget morsomt at se på. Midt i dammen er en lille ø, der bevoxet med storbladede planter, tager sig særdeles smuk ud. Jeg blev imidlertid ikke længe her, men trængte med nogle

kammerater ind i den nærliggende skov. Her var en musiker posteret, der blæste langtrukne toner, hvad der skulde forestille ekkoet fra de andre musikers spil. Det hele forenede sig til en ubeskrivelig harmoni, og var noget af det smukkeste, der præsteres i dette fag. Musikeren forføjede sig imidlertid snart bort og vi gik så dybere ind i skoven, hvor vi fandt en fri plads med flere bænke. Her fordrev vi tiden med muntre lege o. s. v. medens skovens i alle regnbuefarver strålende, fjedrede sangere oppe under den smukke løvhal bragte skaberen deres tak for hans vise omsorg. — Imidlertid kom mørket snigende med langsomme fjed og vi gik igen ned i haven, hvor vi endnu nogen tid lyttede til musikens toner, til disse tav. Nu var hjemrejsens tid kommen og vi gik om bord på salondampskibet »Ernst Gynther«.

V.

Kaptejnen gav signalet til afgang. Skibet drejede sig langsomt om sin akse og satte sig så i bevægelse. Musikerne, der havde spillet i kurhusets have, vendte med samme skib hjem. De havde placeret sig i forstavnen og sendte nu deres toner ud i den stille nat. Vi hørte tavse til, men lod i pauserne af og til en sang runge ud over bølgerne, der sagte plaskede mod skibets bug. Det var en smuk aften. Utallige stjærner tindrede på den mørke nathimmel, og månen, denne jordens gamle trabant, kastede sit milde skjær (eller slør) over alt; bølgerne glitrede i dens sølvhvide stråler og hele skibet badede sig i en lys stråleglans, medens dets køl ensformig trak sin fure, der bag skibet var at se som en lang sølvhvid stribe i bølgerne. Nu fløj Okseøerne som en sort skygge forbi og snart vare vi i havnen. Skibenes master tegnede sig spøgelsesagtig af mod vandfladen og i gadelygternes usikre skjær så husene ud som frygtelige jætter. Endelig lagde skibet til ved den gennem utallige lamper oplyste dampskibspavillon. Vi steg i land og begav os mætte af dagens glæder, efter at være kommen hjem — i seng. — Jeg vil nu slutte med den næstsidste strophe af Chr. Richardts smukke digt: Vort land! med det håb, at det ønske, der er udtalt i de sidste linier, *snart* må vorde opfyldt:

Venner, ser på Danmarks kort,
 ser, så I det aldrig glemmer,
 til hver plet har fået stemmer,
 klingende snart blødt, snart hårdt,
 til I ender med at bede:
 Skjærme Gud hvor gamle rede,
 skjænke os et Danmarks kort,
 hvor *alt* dansk igjen er *vort!*

Flensborg, d. 9. febr. 1893

Hr. kandidat!

De vil måske undre Dem over, at jeg skriver nu, men De skal snart få grunden at vide. Anden gang, De var her, gik vi sammen op til Nytorv. På vejen spurgte De mig, om jeg så havde valgt mig en livsvej, og jeg svarede, at jeg nok havde lyst til at blive journalist, hvorpå De ordret sagde, at jeg så kun måtte have en lille uddannelse i Danmark. Jeg gik glad hjem og ventede — og ventede. Så skrev jeg, det var i fjor, et brev til hr. Andresen i Å. hvori jeg sagde, at jeg gjerne vilde have noget nærmere at vide om den lille uddannelse, idet jeg antog det for sikkert, at De havde fortalt ham vor samtale. Ganske rigtig lovede hr. A. mig også på et besøg på Flensb. Av. kontor, at han, da han den næste uge skulde rejse til København, vilde se at ordne det, jeg i brevet havde spurgt ham om. Så var jeg naturligvis tilfreds for en tid. Men der gik uger, alt gik jeg til konfirmationsundervisning, igen nogle uger, så brast min tålmodighed, og jeg skrev et kort til hr. A. 2 uger gik, så fik jeg et brev. Det begyndte med, at jeg ikke skulde være så utålmodig (ikke være u. når konfirmationen er nær, jeg skal vel leve ud i det ubestemte, tænkte jeg). Så fortalte hr. A. at han selv havde måttet oparbejde sig fra en tjenestedreng hos bønderne til . . . , en sand . . . trøst. Derefter kom et forslag, om jeg ikke først vilde blive sætter, så kunde jeg altid en gang blive noget bedre. Brevet endte med henvisninger til Guds hjælp. Da jeg havde læst det, ramlede et korthus sammen, et korthus som jeg havde tænkt, havde et fundament af sten. Min fader sagde, at man havde sat mig flu - - - nok sagt, han var ikke god i hovedet derover. — Andre sagde forresten noget lignende. Det var i december måned. — Jeg talte så med hr. Jessen, der efter en otte dages tid skulde i fængsel, så at brevet lige var kommet i sidste øjeblik. Efter noget forhandlen har jeg fået plads på Flensb. Av. trykkeri som *sætter*, eller, når man vil smykke håndværket med en pelsværkskåbe, *typograf*. Nu kan jeg lære der i *fire* år og bliver altså håndværker. Ganske vist sagde hr. Jessen, da jeg sagde, at jeg vel ikke behøvede at opgive alt håb om en gang at blive journalist, at vi kunde se tiden an, men et sådant løfte kender De vel nok meget godt og lader det ikke tynges for meget i vægtskålen. Omendskønt jeg altså var blevet grundig skuffet, levede jeg mig dog omsider ind i de nye fremtidsudsigter, da i dag min lærer ved en

*Ernst Christiansen, født 1877,
var fra 1906 til sin død 1941
leder af „Flensborg Avis“,
de senere år som chefredaktør.*

lejlighed spurgte mig, når jeg så rejste til Danmark. (For nogen tid siden havde han nemlig spurgt mig om, hvad jeg vilde være. Jeg vilde ikke lyve og svarede, at jeg havde fået løfte om en (lille) uddannelse til journalist i Danmark.) Jeg blev naturligvis betuttet og fik endelig fortalt at det ikke blev til noget, og jeg sagde ham, at jeg blev her ved Flensb. Av. Da han ikke er nogen udpræget tysker, sagde han ikke noget til det, men mente, at det dog havde været meget bedre, når jeg havde fået en uddannelse i Danmark og han sagde, at det var underligt at love noget og ikke - - - . Jeg kunde imidlertid ikke fatte mod til at sige, at jeg kun blev sætter, så havde det været rent galt, da læreren er af den mening, at jeg kan blive til noget. Imidlertid rev den begivenhed dog det allerede lægte sår op på ny og De må undskylde, når jeg udøser min galde over Dem, men jeg kan ikke andet. Thi, når jeg slet ikke var kommen i berøring med Dem og hr. A., havde jeg (eller når jeg ikke havde været for godtroende) nu været meget bedre situeret. De vil vistnok kalde dette brev meget uopdragent og kaste det på ilden, men med det sidste gør De en tjeneste.

Deres

Ernst Christiansen